

בין טוב למות בעד עצמנו לטוב למות בעד ארצנו. פרשת חיי שרה.

מי נחשב למת?

למה אנחנו מפחדים למות?

מי ראוי להיקרא חי?

אנו שומעים משפטים 'הם חיים נכון את החיים' האם ישנם אמות מידה שיאפשרו לנו לדעת, האם אנו חיים נכון את חיינו?!

בשעת הלוויה אנשים בוכים. מה משמעותו של בכי זה?

סוקרטס פילוסוף יווני אשר חי המאה ה-4 לפנה"ס. היה הוגה משמעותי מתקופתו והלאה. בהיות סוקרטס כבן שבעים שנה, הוא הועמד למשפט ונידון למיתה. על אף שסוקרטס יכול היה להתחנן על נפשו, ולבקש שעונש-המוות יוחלף בעונש אחר, כגון הגליה. משום שתקנות המשפט האתונאי אפשרו זאת, סוקרטס סרב בכל תוקף לכל אלטרנטיבה שתציע לו לחיות. הוא בחר למות.

סוקרטס, בנאום-ההגנה שלו לפני שופטיו הוא חושף לנו טיעוניו. בלשונו: "לא חשבתי שמחמת הסכנה עלי לנהוג שלא כבן חורין" (על-פי הדיאלוג "קריטון". כתבי אפלטון. כרך א'. עמ' 246-251). נמצאנו למדים שסוקרטס לא חשש למות, אמנם הוא חשש לאבד את חירותו.

כל עוד נהג על-פי מצפוני, השקפותיו ועקרונותיו - הרגיש חופשי. הוא לא היה מוכן להיכנע ולהיות עבד לשרירות לבם של הרבים. הוא ראה עצמו בן-חורין ולו גם במחיר חייו. סוקרטס האמין בדרך חיים המעוגנת בחיפוש האמת והצדק. הוא האמין שמה שאמיתי הוא נכון, טוב, צודק ויפה. ועליו היה מוכן למות שכן לדידו של סוקרטס ברגע שהוא אינו ממלא ונוהג על פי אתוס החרות החיים אינם חיים הוא חשוב כמת. (על פי הדיאלוג "מנון" כתבי אפלטון כרך א').

דומה שהעולם המודרני שאנו חיים בתוכו המעוגן היטב בתפיסה אינדיבידואליסטית, באופן פרדוקסאלי מעמיד את האדם במבחן קשה מאוד בשאלת חירותו.

עד כמה אנו פועלים בתבונה?

מהי ידיעתנו על עצמנו ועל האמת?

מה נכון?

מה צודק ומה טוב?

לאמור דומה שבעטיים של החיים המודרניים האדם מאבד חירותו ממעיט מיכולתו להבחין בדברים האמיתיים והנכונים המצויה בנשמת כל אחד. אגב סוקרטס הומת/מת באמצעות שתיית רעל. סוקרטס לקח בידיו את הכוס התרעלה, ואחר שתה אותה ללא רעד קל. ידידיו פרצו בבכי, אך הוא ביקש להבליג על רגשותיהם ולא לשפוך דמעות. הוא שכב על המיטה בשקט עד שהקור העולה מרגליו הגיע עד לבו והוא הוציא את נשמתו בבת צחוק על שפתיו(על-פי הדיאלוג "פיידון" כתבי אפלטון. כרך ב'. עמ' 89) אם נחזור לפרשתנו חיי שרה, במידה כזאת או אחרת, דומה שחז"ל באופן ברור, מלמדים אותנו שלחיות פירושו חיי חרות ויצירה.

בפרשת חיי שרה כתוב (שם כג, א) "וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה" וכו'. גם בפרשת ויחי נאמר: "וַיְהִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְהִי יָמֵי יַעֲקֹב שְׁנֵי חַיָּו שְׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמָאתַיִם שָׁנָה" (בראשית מז, כח). התורה מכנה את "מותם" של שרה ושל יעקב בכינוי של חיים. וידועים דברי חז"ל (דברים רבה פרשת וזאת הברכה) "הצדיקים אפילו במיתתן קרויים

חיים(הגמרא בתענית אומרת (דף ה' ע"ב) כאשר חז"ל אמרו כי העני נחשב למת ככתוב בספר קהלת פרק ו פסוק ח מָה לְעֵנִי יוֹדֵעַ לְהֵלֵךְ נֶגֶד הַחַיִּים :

יש להבין לאור זאת כי אין לעני חיים במובן זה שעלול הוא להשתעבד לעוני. לאמור, יהא האדם אשר יהיה, בכל מצב, חוסר חירות משמעה עבדות לאגואיזם, לחברה לדעות קדומות לדעות ולא לידיעה. יהודים רבים אשר גדלו בצל רוח תקופת הרנסנס ובצל רוח דברי חז"ל הללו, המעוגנים היטב ברוח אידיאליסטית, באתוס התבונה והחירות היו מסוגלים למות בעד ארצם, ארץ ישראל.

כמו רבי עקיבא בשעה שהרומאים הוציאוהו להרג שאמר: 'שמע ישראל'

כך טרומפלדור בזמנינו, לפני מיתתו על הקמת המולדת אמר: 'טוב למות בעד ארצנו'.

אגב אמירה זאת הפכה לאמירה מרכזית בתודעת ההקרבה למען היישוב ולמען מדינת ישראל לאחר מכן. בנאום שנשא דוד בן-גוריון בעצרת נוער על קברם של טרומפלדור וחבריו באדר תש"ג (1943) על רקע הידיעות הראשונות על מותם של לוחמי מרד גטו ורשה, התייחס לנכונות למוות המובעת במילותיו של טרומפלדור "לא למות באנו הנה. לא טוב למות. טוב לחיות. צמאון החיים, אהבה לחיים הביאה לכאן את הצעיר הגדס מפטרבורג. אהבת חיים גדולה הביאה אותו לארץ הזאת. ואם הוא אמר - והוא אמר את זה ברגע שאדם מביע את האמת העמוקה ביותר, כי הוא אמר את זאת לפני מותו - "טוב למות בעד ארצנו", הוא אמר זאת מתוך אהבת החיים. מפני שכדאי לחיות. אבל החיים שאהב היו חיים של בני-חורין. חיים של יהודי גאה שלא יעשו בו מה שעושים עם רבבות יהודים עכשיו בתופת הנאצית.

אפשר לחיות חיים שכדאי לחיות, רק אם יודעים למות, למות בגבורה... לא נהיה ראויים לחיים אלה וחיינו לא יהיו חיים, אם כל צעיר וצעירה בתוכנו לא ידעו גם הם, כשיש הצורך, למות. ואנו נקראים להתכונן ולא למות - לחיות אבל גם להילחם (דוד בן-גוריון, צו תל חי, בתוך: איש תל חי, עמ' 125) אם נחזור עתה לפרשתנו פרשתנו שמה חיי שרה ולא מות שרה וזאת משום שהחכמים רצו ללמדנו עניין חשוב זה. שעליו ניסינו להצביע במאמר זה. לא ניתן למנוע כליל את הפחד מהמוות אבל חובה עלינו לחיות על פי אתוס החירות. שהופך אותנו לחיים אף לאחר המוות. **עד מאה ועשרים.**

שבת שלום

שרון שלום
רב קהילת קדושי ישראל